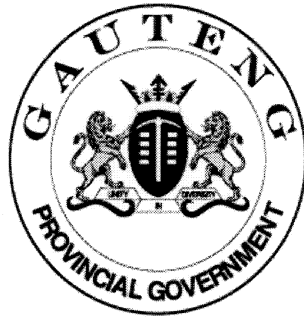

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER

2004

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO

Lephephe La Boraro

HG

109-1/3

11 pages

SEPEDI FIRST LANG HG: Paper 3

COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI

KGORO YA THUTO YA GAUTENG

DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO
(Lephephe La Boraro)

NAKO: diiri tše 2½

MEPUTSO: 120

DITAELO

- Lephephe le le na le dikarolo tše THARO e lego A, B Le C.
- Tloga o tsinkela dihlogo tše le diswantšho ka šedi pele o dira kgetho ya maleba
- Mo karolo C kgetha puku e TEE fela **Go tseba mang** GOBA **Moepathutse**.
- Kgetha potšišo ya ditsopolwa GOBA potšišo ye telele go tšwa go puku yeo o e kgethilego.
- Šomiša polelo ya maleba
- Diriša sebopego sa maleba sa dingwalwana.

KAROLO YA A
DITAODIŠO
POTŠIŠO 1

1. Kgetha e TEE ya ditaodišo tše di latelago, gomme o ngwale taodišo ya botelele bja matlakala a MABEDI ka yona.
  - 1.1 Batho ba bangwe ba na le go dira dilo tša go se tsebalege moo motho wa monagano wa go tšwa mahlalagading a kago ipotšiša gore botho bja bona bo kae? Ngwala taodišo yeo hlogo ya yona.e lego: Batho ba ke dilo, dilo tše ke batho.
  - 1.2 Segagešo se re: "Thutelabogolo e a roba." Ahlaahla kgonthe ya seema se goba o ganane le sona.
  - 1.3 Borasaense ba naga ka bophara gore ba ka nolofatša maphelo a batho. Tlaa natšo.
  - 1.4 Ditshenyagalelo godimo ga thuto ya bana ba matšatši a lehono. Tšweletša taba ye pele.

1.5 Efa diswantšho tše di latelago hlogo ya maleba mme o ngwale taodišo ya go ba le mohlodi ka se se TEE sa tšona.

1.5.1

1.5.2

PALOMOKA YA KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B
DINGWALWANA
POTŠIŠO 2**

Ngwala lengwalo le TEE la ao a latelago, botelele bja lona go akaretša atrese, mmele, le thumo di tlae letlakala le TEE.

- 2.1 Baagišani ba gago ba ba sa tšwago go fihla, ba agile legora la mohlagase leo le ka bago le kotsi diruiweng goba baneng ba gago. Ngwalela ba gammasepala **lengwalo** go ba lemoša ka bothata bjo o bo bonago.

GOBA

- 2.2 O hweditše pasari ya go ithutela dithuto tša Bcom yunibesithing tsoko. Ngwalela mogwera wa gago **lengwalo** yo a sa dirago mphato wa marematlou o mo tsebiše ka moo dithuto di fetogilego ka gona.

[20]

POTŠIŠO 3

Ngwala se TEE sa dingwalwa tše tharo tše di latelago, botelele bo be go ya ka dinyakwa tša sona.

- 3.1 Tšweletša **poledišano** ye pele go fihlelela moo go tla arabjago potšišo ya mokgalabje. E ngwale ka tsela ya poledišano.

- 3.2 Seswantšho se, se tšweletša dinyakwa tšeo bonkgetheng ba ilego ba di tshepiša setšhaba ge ba be ba thaothela go kgethwa. Manyami ke gore a se nke ba di phethagatša. Legatong la setšhaba sa geno, ngwalela molekgotla wa motse wa geno **memorantamo** go mo gopotša ka maikarabelo a bona.

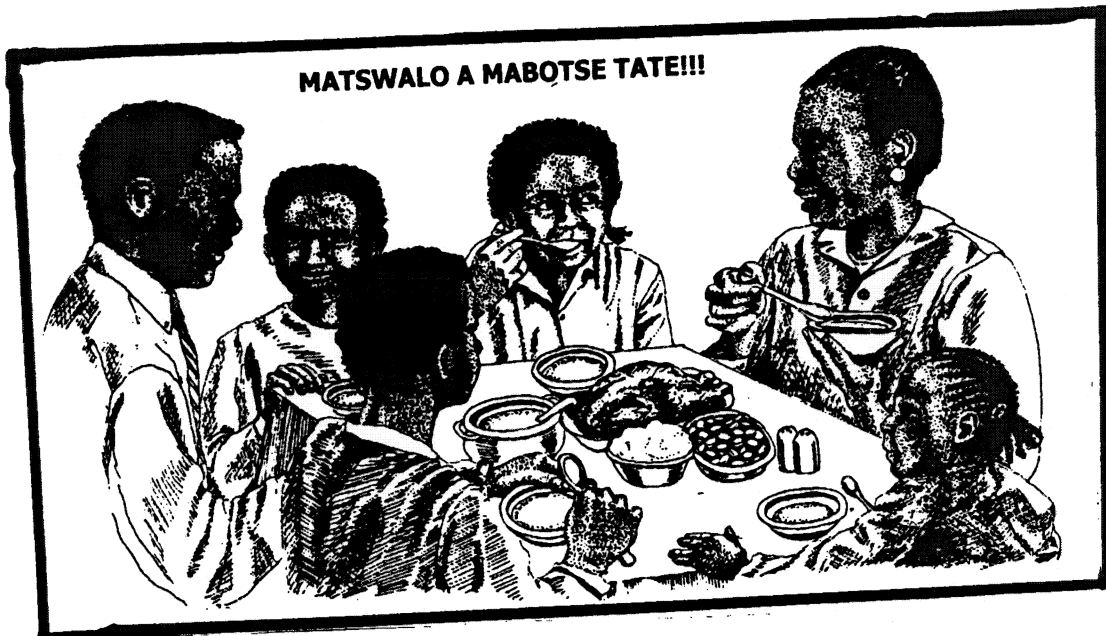
- 3.3 Ngwala **pego** ka ga tšeo setšhaba se di abetšwego ke mmušo tšeo di laetšwago mo seswantšhong se

POTŠIŠO 4

Ngwala se TEE sa dingwalwana tše dikopana tše di latelago. Botelele e be bja maleba go ya ka mohuta wa sona.

- 4.1 Le ipshina kudu moletlong wo, mo mogwera wa gago a bilego gona. Thala **karata** ye o ilego wa mo mema ka yona gore a be fa.

- 4.2 Ngwala **fekese** ye o e romelago batho ba o kgopetšego mošomo go bona.

[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: [50]

KAROLO YA C

Karolong ye kgetha puku e TEE gomme o arabe potšišo e TEE, ye telele, goba ditsopolwa.

POTŠIŠO 5 DINONWANE

Moepathutse – S.A. Makopo

Kgetha ditsopolwa tše PEDI fela.

Setsopolwa A:

5.1 Badišiša ditsopolwa tše ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

A re go Mašilwane: "Le rena a re timole lenyora."
... Nkano.
"E re go nwe nna pele Mašilwane."
... Nkano.
"Ge ke feditše go tla nwa wena."
... Nkano.
"O tla ntshwara ka maoto gore ke se wele ka bodibeng."
... Nkano.
"Ke tla re mola ke feditše ka swara wena ka maoto gore o nwe."
... Nkano.
Mašilwane a swara Mašilo gore a nwe.
... Nkano.
Ge Mašilo a feditše a swara Mašilwane maoto gore a nwe.
... Nkano.

- 5.1.1 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore go tlile bjang gore boMašilwane ba ye nokeng. (2)
- 5.1.2 Na wena o be o ka eletša Mašilwane bjang ka taba ye ya go nwa meetse? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 5.1.3 Ka boripana hlaloša seo Mašilo a ilego a se kgopela Mašilwane. (1)
- 5.1.4 Na go ile gwa direga eng morago ga fa? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 5.1.5 Na nonwane ye e go ruta eng? Efa dintlha tše THARO. (3)
- 5.1.6 Ke legato lefe leo le tšerwego ke tatagoMašilo? (1)
- 5.1.7 Ge o bona karabo yeo o e filego ka go 5.1.6 o bona e le ya maleba? Efa boikgopolelo bja gago. (2)

[15]

5.2 Badišiša setsopolwa se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di se latelago:

Setsopolwa B:

“O a tseba ke lebetše taba ye bohlokwa! Nkabe ke boditše diphoofolo gore ke sa tlo di bitša gape go di botšiša mabitšo gore go se be le kgakanego.”
Morago ga matšatšinyana Kgoši Tau a bitša pitšo ye nngwe gape. Erile mola diphoofolo di kgobokane leboelela a di begela a re: “Lehono ga ke a tla go le abela mabitšo. Modiro woo o phethilwe maloba. Ke rata go le botšiša mabitšo a lena ka o tee ka o tee go bona ge le sa ntše le a elelwa.”
Ka nnete tau a thoma ka phoofolo e tee, e tee. Tša mo fetola di bolela mabitšo a tšona. Ge a fihla go tonki, tau a re: “Aгаа, wena! Mphe lebitšo la gago!”

- 5.2.1 Setsopolwa se se tšwa nonwaneng efe? (1)
- 5.2.2 Efa mohuta wa nonwane ye. (1)
- 5.2.3 Efa leina la phoofolo yeo e ilego ya lebala leina la yona le gore e otlilwe bjang? (3)
- 5.2.4 Nonwane ye e kgala dilo tše PEDI. Re alele tšona. (4)
- 5.2.5 Ka methaladi ye MERARO efa moko wa nonwane ye. (6)
- [15]

5.3 Badišiša setsopolwa se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di se latelago:

Setsopolwa C:

Ke sa ya dinagadikgole. Bohle le tseba ka mohlare wo wa ka le dikenywa tša wona. Go se ke gwa ba le motho yo a kgwathago dikenywa tša wona go fihlela ke boa maeto.
Ge a feditše go ba laya a wela tsela . . . šoleee!
Ge Mokadiathola a ile, go bile go fetile matšatšinyana, basadi ba gagwe ba fela pelo ge bana ba ba llela ba kgopela go fulelwa dikenywa tša mohlare wola.

- 5.3.1 Na o bona Mokadiathola a rata lapa la gagwe? Efa mabaka a MABEDI. (2)
- 5.3.2 Morago ga poledišano ye go ile gwa direga eng? (3)
- 5.3.3 Na Mokadiathola o tsebile bjang gore dilo ga di sepele gabotse kua gae? (2)

- 5.3.4 Efa mantšu ao a filego Mokadiathola molaetša go ya ka karabo yeo o e filego ka go 5.3.3. (4)
- 5.3.5 Ge o be o le Mokadiathola o be o tla dira eng go ya ka karabo yeo o e filego ka go 5.3.2? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 5.3.6 O ithutile eng ka nonwane ye? (2)
- [15]
[30]

GOBA

- 5.4 Mo dinonwaneng tša Makopo, botlaela le bohlale di a bapetšwa. Go tiišetša kgonthe ya se, sekaseka nonwane ya **Phukubje le Phiri**.

[30]

GOBA

**POTŠIŠO 6
DIKANEGELOKOPANA**

Go tseba mang? – H.H. Ramokgopa

Kgetha ditsopolwa tše PEDI fela.

- 6.1 Bala ditsopolwa ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo tše di latelago:

Setsopolwa A:

Mokgekolo yoo a phumola keledi, a gopola ge mmagwe a mo tlogetše e sa le ngwana yo monyenyane, a sa tsebego lerato la motswadi, a sa kago a kgona go utolla tša pelo ya gagwe go motswadi wa gagwe. Bjale o rakwa ke ngwana wa gagwe? Yena yo a bego a hlophaga boroko ka baka la gagwe? Yena yo a bego a ya tlase le tletlolo a mo iša bathong ge a babja? Yena yo a mmoloketšego dithoto mola a iketše le naga? Ge yena a ka tloga ka mo lapeng le, ruri Sekwala o tla di bona. Kgane o tshepile yena Mokgatlana yo wa gagwe? Aretse. Fela ge a ka tsoga a bolela le yena ka mokgwa wo, o tlo sepela le morwediagwe; ba tla bona mo ba ka yago, a šale a iketlile a sa tshwenywe ke motho.

- 6.1.1 Sebakwa ke eng go ya ka setsopolwa se? Hlaloša. (3)
- 6.1.2 Na **Mokgatlana** yo go bolelwago ka yena mo ke mang? Efa maina a gagwe ka botlalo. (1)
- 6.1.3 Ka methaladi ye MEBEDI efa semelo sa Sekwala. (2)
- 6.1.4 Ge o bona bothata bjo bja go se phedišane botse magareng ga dingwetši le bomatswale bo ka rarollwa bjang? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 6.1.5 Na mmagoSekwala o tšere legato lefe morago ga fa? (2)

- 6.1.6 Ge o be o le mmagoSekwala o be o tla dira eng ge ditaba di eme ka lehlakore le? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 6.1.7 Ka methaladi ye MERARO, hlaloša seo **Mokgatlana** yo a ilego a se dira Sekwala. (3)

[15]

6.2 Badišiša setsopolwa se gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di se latelago:

Setsopolwa B:

Pekwa a se diege go dumela taba yeo, fela ge ba fihla kgauswi le mo Marula a dulago, gwa bonala gore mosadi yo ge a sa dire ka boomo, o gokwa ke se sengwe gomme ga a rate go goma. Marula o rile ke goga maoto gwa se thuše selo, a ba a bona ba fihla rumung ya gagwe, a notlolla, gomme ba tsena. Pekwa o be a khutišitše semetlana kaekae mo go yena; a se ntšha gomme ba thoma go boela ba nwa gona ka fao rumung ya Marula. Ge a swanetše gore bjale a tloge, Pekwa a re: "Na o dula le mang ka mo?"
Marula: Le mosadi wa ka.
Pekwa: "O na le maaka; o kae?"
Marula: "O gona o sa ile ka mo gaMaina go bona rakgadiagwe o a babja."

- 6.2.1 Marula le Pekwa ba tsebane bjang? (2)
- 6.2.2 Ka methaladi ye MERARO efa semelo sa Pekwa. (3)
- 6.2.3 Ge o be o le Marula o be o tla dira eng ge Pekwa a sa rate go gomela morago? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 6.2.4 Ramokgopa o go ruta eng ka batho ba go swana le Marula le Pekwa? (2)
- 6.2.5 Kamano ya Marula le Pekwa e ile ya tsentšha phefo bophelong bja Marula. Efa dintlha tše THARO go kgonthiša se. (6)

[15]

6.3 Badišiša setsopolwa se gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di se latelago:

Setsopolwa C:

Ge boT. T. ba fetile fao bjale ba ya go tsena gonagona Gauteng ge ba fetile diteišene di se kae, eupša ga di sa le nene. Gauteng ke mo bona ba yago go fologa gona. Batho ba moo ba ela bjalo ka meetse a noka. Ka nako ye setimela se se tsenago ka yona, ge o tšhogile o kopane le ba go ya meberkong, bona ba theoga meratho wena o namela, o tla ba wa re ke bonwe ke mang, ka gobane ba tla feta le wena, ge o wele ke tša gago; ba tla sepela godimo ga gago, wa ba wa dio khutšišwa ke ge o ka wa wa idibala. Go phela wa maatla, goba wa go itota ka go ba lesa ba feta o kgone o theoga goba o namela mola moela o fetile.

- 6.3.1 Efa maina a T.T. ka botlalo. (1)
- 6.3.2 Efa mabaka a MABEDI ao a gapeleditšego T.T.go ya Gauteng. (2)
- 6.3.3 Ka boripana hlaloša seo se kilego sa hlagela T.T. ge a etela Gauteng la mathomo. (2)
- 6.3.4 Ka methaladi ye MERARO efa semelo sa T.T. (3)
- 6.3.5 Efa ditiragalo tše PEDI tšeo di ilego tša dira gore T.T. a tsote lefelo la Gauteng. (4)
- 6.3.6 Efa moko wa kanegelokopana ye ka methaladi ye MERARO. (3)
[15]

GOBA

- 6.4 Ramokgopa o re laetša gore kalafo ya setšo le sekgowa di ka dirišana. Go tiiša kgopolo ye re alele dintlha tša maleba go tšwa kanegelong ya **Madipa le Makgaga.** [15]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [30]

PALOMOKA: [120]